

Honoré de Balzac

«границі, інтерпретація, Україна»

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 220-річчю з дня народження письменника
(м. Бердичів, 15-16 травня 2019 року)

29.	Пучковська Н. В. ЛОГІКА ВЧИНКІВ ПЕРСОНАЖІВ ЗА РОМАНОМ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «КУЗЕН ПОНС»	425
	<i>Puchkovska N. The Logic of Characters' Actions in the Novel Cousin Pons by Honoré de Balzac.</i>	
30.	Райбедіук Г. Б. КОНЦЕПТ «УКРАЇНА» В БІОГРАФІЧНОМУ СИНЕРГЕНІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА	433
	<i>Raibediuk G. Concept «Ukraine» in Biographic Synergen of Honoré de Balzac.</i>	
31.	Суворова Л. К., Козаченко Г. В. ПСИХОЛОГІЗМ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ДРАМІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «МАЧУХА»	440
	<i>Suvorova L., Kozachenko G. The Psychology of Women's Images in Drama The Stepmother by Honoré de Balzac.</i>	
32.	Тверітінова Т. І. ТРИ КІНОВЕРСІЇ ІСТОРІЇ КОХАННЯ О. ДЕ БАЛЬЗАКА: ЕКРАНІЗАЦІЯ ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	445
	<i>Tveritinova T. Three Film Versions of the Love Story of Honoré de Balzac: The Screen Version as Interpretation.</i>	
33.	Уткіна О. В. ВПЛИВ СТИЛЮ ЖИТТЯ НА РОЗВИТОК ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ЗА РОМАНАМИ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА	450
	<i>Utkina O. The Influence of the Style of Life on the Development of Psychosomatic Diseases (Based on the Novels by Honoré de Balzac).</i>	
34.	Хоменко Г. В. ВИВЧЕННЯ ДРАМИ «ОНОРЕ, А ДЕ БАЛЬЗАК?» ОЛЕГА МИКОЛАЙЧУКА І НЕДИ НЕЖДАНОЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ	455
	<i>Khomenko G. The Study of the Drama Honoré, Where is Balzac? by Oleh Mykolaichuk and Neda Nezhdana at High School.</i>	
35.	Чернецька В. О. РОЗПУСТА ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ В РОМАНІ О. БАЛЬЗАКА «КУЗИНА БЕТТА»	460
	<i>Chernetska V. Depravity as a Social Phenomenon in the Novel Cousin Bette by Honoré de Balzac.</i>	
36.	Шуляр В. І. РЕДУКЦІЯ ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ, ОЗНАКИ, ПРИЧИНИ, ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ (ЗА ТВОРЧІСТЮ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА)	467
	<i>Shulyar V. Reduction of the Study of a Writer's Biography in the System of School Literary Education: Trends, Observations, Causes, the Ways of Recovery (Based on the Works of Honoré de Balzac).</i>	
37.	Юрчук О. О. ІРОНІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА В БІОГРАФІЧНІЙ ПРЕСІ «ОНОРЕ, А ДЕ БАЛЬЗАК?» ОЛЕГА МИКОЛАЙЧУКА І НЕДИ НЕЖДАНОЇ	477
	<i>Yurchuk O. The Ironic Transformation of Honoré de Balzac's Image in the Biographical Play Honoré, Where Is (de) Balzac? by Oleg Mykolaychuk and Neda Nezhdana.</i>	
	ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	485
	LIST OF AUTHORS	

10. Milatchitch D. Z. Le Theatre de Honore de Balzac / D. Z. Milatchitch. — 1930.
11. Zinser Hartmut. Der Mythos des Mutterrechts. Verhandlung von drei aktuellen Theorien des Geschlechterkampfes. — Frankfurt am Main, Berlin, Wien, 1981. — S. 25.

УДК 821.133.1:791.31

Тверітінова Т. І.

(м. Київ)

ТРИ КІНОВЕРСІЇ ІСТОРІЇ КОХАННЯ О. ДЕ БАЛЬЗАКА: ЕКРАНІЗАЦІЯ ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

У статті досліджуються три кіноверсії історії кохання французького письменника О. де Бальзака та Е. Ганської: «Помилка О. де Бальзака», «Велике кохання Бальзака», «Бальзак». Аналізуються особливості жанру фільму-біографії, режисерське й акторське тлумачення подій і образів героїв.

Ключові слова: О. де Бальзак, Е. Ганська, жанр біографії, байопік, кіноінтерпретація.

Tveritina T. Three Film Versions of the Love Story of Honoré de Balzac: The Screen Version as Interpretation.

Three film versions of the love story of a French writer H. de Balzac and E. Hanska: *Mistake of Honoré de Balzac*, *Great love of Balzac*, *Balzac* are researched in the article. The peculiarities of the biography film genre, a film director and actors' interpretation of events and images of characters are analyzed in the article.

Key words: H. de Balzac; E. Hanska, biography genre, film interpretation, biopic.

Постановка проблеми. Як зазначав А. Моруа, «життя великої людини само по собі надзвичайно цікаве. Сам Бальзак, основою світогляду якого була ідея єдності світу, залюбки повторював, що «потаємні закони почуттів і плоті» тяжіють і над творчістю, і над життям... Бурхливе взаємопроникнення думок, вчинків, зустрічей пана Оноре де Бальзака, мов цілющі джерела, безнастанно живили «Людську комедію» [1, с. 3]. Саме такі завдання ставили перед собою автори белетризованих біографій письменника Р. Бенджамен, А. Моруа, А. Біїї, С. Цвейг. У ХХ столітті до цього долучився й

кінематограф: з'явилися три екранізації історії кохання Бальзака й Ганської, які зосередили свою увагу на висвітленні окремого періоду життя видатного письменника, пов'язаного з поїздками до України: «Помилка Оноре де Бальзака» (1968), «Велике кохання Бальзака» (1973) і «Бальзак» (1999).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературознавстві ХХ ст. в більшій чи меншій мірі в дослідженнях життя і творчості письменника приділялась увага цій історії кохання (М. Бутрон «Правдивий образ пані Ганської», П. Арро «Пані Ганська. Останнє кохання Бальзака», С. Корвін-Піотровська «Бальзак і слов'янський світ», Л. П. Гроссман «Бальзак в Росії», Д. С. Наливайко «Оноре Бальзак. Нарис життя і творчості», А. Вюрмсер «Нелюдська комедія» та ін.). Серед сучасних художніх досліджень даної проблеми можна виокремити повість-есеї Г. Шкляра «Північна Зоря Бальзака» (2003), який зробив спробу звільнитись від сталого стереотипного сприйняття Ганської та її стосунків із французьким письменником.

Формулювання мети статті. Варто зазначити, що в літературознавстві й у мистецтвознавстві екранізації життя Бальзака, зокрема кіноінтерпретації його роману з Е. Ганською, не брались до уваги науковців, чим і був обумовлений вибір нашого дослідження. Мета його — проаналізувати і порівняти три фільми біографічного жанру, режисерське й акторське тлумачення подій і образів головних героїв.

Виклад основного матеріалу. Біографічний жанр в кіномистецтві (або байопік — від скорочення англійських слів *biographical picture*) — один з найцікавіших і найпопулярніших. Зазвичай в основу такого фільму покладена історія життя відомої людини. Тож від творців байопіку потрібна неабияка увага до архівних джерел, робота з мемуарною та документальною літературою, консультантами, щоб найбільш достовірно відтворити реальне життя реальної людини. На думку К. К. Огнева, «в кожному фільмі можна виділити три аспекти: суб'єктивне — авторське начало, об'єктивне — що позначає можливості кіномови — начало й політичне, яке характеризує час створення фільму» [2, с. 84]. Кожний біографічний фільм передбачає кінодраматургічну переробку існуючої історії життя особистості, він транслює образ цієї особистості й конструє публічну пам'ять. Слід урахувати й такий аспект, як художність, за допомогою якої історія життя особистості «вбудовується» в матрицю публічної пам'яті.

Сучасна американська дослідниця Е. Чешир пропонує класифікувати фільми-біографії за професією головного героя: фільми про музикантів, режисерів, акторів, письменників та ін. При цьому вона зазначає, що фільм-біографія завдяки властивості змінювати жанрову форму є метажанром, який містить ознаки історичного, епічного фільму, мелодрами й навіть трилеру [4].

Звернення світового кінематографу ХХ століття до особистості О. де Бальзака свідчить про інтерес не тільки до Бальзака-письменника, творця «Людської комедії», але й до Бальзака-людини, з його насиченим особистим життям. Три кінострічки — «Помилка Оноре де Бальзака», «Велике кохання Бальзака» і «Бальзак», створені кінематографістами різних країн, по-своєму намагаються представити період другої половини 40-х рр. ХІХ століття в житті письменника.

Фільм радянського режисера Т. Левчука «Помилка Оноре де Бальзака» (1968) був знятий за сценарієм Н. Рибак, автора однойменного роману. Події розгортаються за хронологічною послідовністю: осінь 1847 р. — перший приїзд до Верхівні, від'їзд до Франції в лютому 1848 р. — революція в Парижі 1848 р. — другий приїзд наприкінці вересня 1848 р., довгоочікуване вінчання в Бердичеві, повернення подружжя до Парижа і смерть письменника в серпні 1850 р. За жанром — це не тільки художній байопік, але й історичний фільм, тому що розгортається широка панорама політичного, соціального, літературного життя певного періоду історії, яка впливає на приватне життя героїв. Назва фільму, музика, вступне звернення письменника до глядацької аудиторії («Зараз почнеться повість про останні роки мого життя, коли я випив гірку чашу краху моїх сподівань») — все налаштовує на сприйняття цієї історії як драматичної.

Події у фільмі подаються крізь призму радянської ідеології й соцреалізму. Імператор Микола І розмірковує про можливість приїзду Бальзака на тлі військових навчань, за письменником стежать, Ганська пропонує Бальзакові написати про захоплюючі враження від російської дійсності, що, власне, й намагався зробити письменник в незакінченому «Листі про Київ». Характери героїв, незважаючи на майстерну гру акторів (В. Хохряков — Бальзак, Р. Ніфонтова — Ганська) подаються у фільмі на одній домінанті, з яскраво вираженою приналежністю до їхнього статусу. Ганська — пихата егоїстка, яку лише захоплює кохання видатного письменника. Вона, як і її аристократичне оточення (Мнішек, Зарицький

та ін.), жорстоко ставиться до своїх кріпаків, українських селян. Бальзак, який налаштований демократично, не схвалює її поведінку: він дружньо спілкується з селянами, відвідує контрактовий ярмарок, слухає спів сліпого кобзаря. Як гуманіст, він не поділяє захоплення повсталого Парижа 1848 р., розуміючи, що за революцією прийде жорстока диктатура. Але фатальне кохання до Ганської, як подається у фільмі, й стало причиною гіркого розчарування й передчасної смерті письменника. Врешті-решт, попередження його друга В. Гюго про марне «прагнення посісти місце серед тих, чий світ він руйнував своїм безпощадним пером», виявилось пророчим [3, с. 28].

Серіал «Велике кохання Бальзака» («Wielka miłość Balzaka») був знятий польськими та французькими кінематографістами в 1973 р. Уже сама назва свідчить про інший, суттєво інший, ніж радянський, погляд на історію кохання Бальзака і Ганської. Упродовж семи серій автори фільму (режисер В. Соляж, сценаристи Є. С. Ставіньський та І. Жаміак) розповідають про роман героїв тривалістю вісімнадцять років. Лінійна композиція твору підпорядкована історії їхніх стосунків, у яких було все: і романтична інтрига — лист від «Іноземки», зустріч у мальовничому Невшателі, подальше листування, таємні побачення, навіть семирічний розрив і мовчання, яке тривало до смерті чоловіка Ганської, поїздки до Санкт-Петербурга, до України, очікування дозволу на шлюб — і так до 1850 р., упродовж якого відбулися щаслива подія — вінчання закоханих, і сумна — смерть письменника через п'ять місяців після одруження. У фільмі не приховується, що первісною причиною активного зацікавлення Ганською з боку Бальзака було усвідомлення її статусу (графиня) і статків (мільйонерша). Але, як показує подальший перебіг подій, лише глибокі почуття взаємного кохання могли витримати тривалу перевірку часом.

Автори фільму, крім візуалізації життя головних героїв, також візуалізують їхню національну ідентичність. У першу чергу це стосується Евеліни Ганської та її польського оточення. Розмірене життя маєткового дворянства, візити й гостювання родичів і знайомих, польські національні традиції, веселощі селян, які приходять до палацу у Верхівні, щоб привітати зі святом, картини природи — усе це подається з певною романтизацією. Ганська (актриса Б. Тишкевич) постає гідною представницею аристократичного роду Ржевуських: розумна, стримана, витончена. Вона була втіленням

жіночого ідеалу Бальзака (актор П. Мейран), головною героїнею його великого кохання. Фільм достовірно й яскраво відображує європейське культурне життя 30—40-х рр. ХІХ століття.

У 1999 р. до 200-річного ювілею письменника з'явився французько-італійський міні-серіал «Бальзак» з підзаголовком «Життя в пристрасі». Фільм режисера Ж. Дайяна за жанром є кар'єрним байопіком: показується непростий шлях письменника до слави, стосунки з людьми з найближчого оточення — родичами, друзями й ворогами в літературному світі, кредиторами, жінками. З усіх жінок автори фільму особливу увагу приділяють взаєминам з владною і вимогливою матір'ю і Ганською, майбутньою дружиною.

Дотримуючись вірності фактам історії життя письменника, творці фільму намагаються проникнути в його духовний світ, зрозуміти його світогляд і систему цінностей. Фільм починається сценою відвідування матір'ю Бальзака під час його навчання в Вандомському коледжі, другого за чотирирічний період, холодного і неприємного. І в наступному епізоді — сцені прощання з помираючим сином — мати нарешті усвідомлює глибину втрати, щоб наприкінці зізнатись, що вона ним пишається. Такий початок сюжету робить композицію фільму кільцевою, замкненою в собі, оскільки глядач відразу бачить її фінал, фінал життя героя.

Сюжетна лінія Бальзак-Ганська формується наприкінці другої серії і поступово завойовує головне місце в подальшій долі письменника. Прагнення Бальзака до статків і слави примушувало його багато й виснажливо працювати й тішити своє марнославство в романах із заможними аристократками. Пристрасть — ось головна рушійна сила Бальзака в його житті, творчості й коханні. Варто зазначити, що актор Ж. Депардє, незважаючи на зовнішню несхожість, зумів показати внутрішній світ письменника, його невгамовну життєву енергію. Актриса Ф. Ардан, створюючи образ Ганської, акцентувала увагу не лише на її зовнішній привабливості, а й на здатності на глибокі почуття, шляхетності вчинків, коли вже не кохання, а жалість і ніжність допомагали їй бути поруч із тяжкохворим чоловіком до кінця.

Висновки. Отже, кожна екранізація історії кохання Бальзака й Ганської репрезентує своє власне бачення подій, вчинків, героїв. І той інтерес в літературі та кіномистецтві, який не згасає з плином часу, свідчить про неординарність особистості французького митця та його обраниці.

Список використаних джерел

1. Моруа А. Прометей, або Життя Бальзака. Київ, 1977. 500 с.
2. Огнев К. К. Реализм истории в художественной системе фильма: Основные типологические модели на основе мирового кинопроцесса: Дис. д-р искусствоведения 17.00.03 / ВГИК. Москва, 2003. 353 с.
3. Рыбак Н. Ошибка Оноре де Бальзака. Москва, 1979. 352 с.
4. Cheshire E. Bio-pics: a life in pictures. Columbia, 2015. 144 p.

УДК 159.922.82.09(44)

Уткіна О. В.

(м. Бердичів, Житомирська область)

ВПЛИВ СТИЛЮ ЖИТТЯ НА РОЗВИТОК ПСИХОСОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ЗА РОМАНАМИ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА

У статті розглянута проблема взаємозв'язку між стилем життя людини та розвитком психосоматичних захворювань на прикладі романів О. Бальзака.

Ключові слова: стиль життя, психосоматичні захворювання, ішемічна хвороба серця, аневризма коронарних судин, депресія, патогенез, етіологія.

Utkina O. The Influence of the Style of Life on the Development of Psychosomatic Diseases (Based on the Novels by Honoré de Balzac).

The article describes the problem of the correlation between the human style of life and the development of psychosomatic diseases. The research is based on the novels by Honoré de Balzac.

Key words: lifestyle, psychosomatic diseases, ischemic heart disease, coronary aneurysms, depression, pathogenesis, etiology

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростанням стресових ситуацій, психологічного навантаження сучасного суспільства досить актуальною стає проблема психосоматичних захворювань. За даними ВООЗ, кількість пацієнтів з психосоматичними розладами серед загальної кількості хворих становить від 50 % до 70 %. Знання людини про здоров'я, захворювання завжди були динамічними і розвивалися паралельно з розвитком цивілізації, науки, художньої літератури. Психосоматичні захворювання,